

Η μεγάλη έρευνα της Κάπα Research για το «ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ» και «ΤΟ ΒΗΜΑ»

Τι θέλουν οι Έλληνες

Τα προβλήματα, οι φόβοι, οι προσδοκίες

ΤΙ ΣΚΕΦΤΟΝΤΑΙ, σε τι ελπίζουν και τι φοβούνται οι Έλληνες πολίτες; Πόσο και πώς τους απασχολούν τα πραγματικά προβλήματα του τόπου: η ανεργία, η ακρίβεια, το Ασφαλιστικό, η Υγεία, η Παιδεία, το περιβάλλον, η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, οι εξωτερικές σχέσεις της χώρας, οι ξένοι μετανά-

στες; Με τη βοήθεια της Κάπα Research και μιας σειράς εγκύρων συνεργατών, πρώτα το «Βήμα Ιδεών» της περασμένης Παρασκευής, τώρα το κυριακάτικο «Βήμα» και από την Τρίτη η ημερήσια έκδοση καταγράφουν, συγκρίνουν, αναλύουν και αποτιμούν τα συμπεράσματα μιας μεγάλης πανελλαδι-

κής έρευνας σε δείγμα 10.000(!) πολιτών, διαφόρων ηλικιών, μορφωτικών επιπέδων και επαγγελματικών ιδιοτήτων. Οι απαντήσεις τους άλλοτε επιβεβαιώνουν όσα ήδη γνωρίζαμε ή βασιμώς υποψιαζόμασταν και άλλοτε ρίχνουν νέο φως στα κρίσιμα για το μέλλον του τόπου ζητήματα.

Ο μεσαιος χώρος σε σύγχυση

Υπάρχει εθνική συναίνεση – αλλά είναι συναίνεση στην «ακινησία»

1 Οι προτεραιότητες των πολιτών

Περιβάλλον, Παιδεία, Υγεία, ανεργία, Ασφαλιστικό, αμυντικές δαπάνες και διαφθορά είναι οι επτά προτεραιότητες του πολιτικού προγραμματισμού για τη χώρα μας. Οι απόψεις των ερωτώμενων στα ζητήματα αυτά συγκλίνουν σε ποσοστά άνω του 60%, χωρίς διαχωρισμούς ανά κατηγορία πληθυσμού (ηλικία, φύλο, εισόδημα, πολιτική τοποθέτηση).

Αναλυτικότερα, οι προτεραιότητες των πολιτών συνίστανται στην προστασία του περιβάλλοντος (72%) και στις περιεκτικές αμυντικές δαπάνες προς όφελος της Παιδείας και της Υγείας (72%). Το 60% των ερωτώμενων θεωρεί ότι θα πρέπει να διασφαλισθεί ο δημόσιος χαρακτήρας της ανώτερης παιδείας με αύξηση των δαπανών στο 5% του ΑΕΠ (61%). Το ίδιο ποσοστό (61%) πιστεύει στην αντιμετώπιση των ελλείψεων του ΕΣΥ για να συνεχίσει η Υγεία να αποτελεί δημόσιο αγαθό.

Σχεδόν 6 στους 10 ερωτώμενους (57%) θεωρούν την ανεργία το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα, ενώ το 93% των πολιτών πιστεύει ότι η διαφθορά έχει λάβει πολύ μεγάλες διαστάσεις και αποτελεί δυσεπίλυτο πρόβλημα (56%). Το 66% των ερωτώμενων θεωρεί ότι είναι δυνατή η επίλυση του Ασφαλιστικού χωρίς να θιγούν τα ηλικιακά όρια ή οι συντάξεις.

Τέλος, χωρίς ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις εμφανίζονται οι ερωτώμενοι απέναντι στη διαμαρτυ-

ρία. Αν και αποτελούν ένα δημοκρατικά κατοχυρωμένο δικαίωμα, οι διαδηλώσεις δεν πρέπει να παραλύουν τη λειτουργία της πόλης (62%).

2 Το φοβικό ρεύμα σε ανάπτυξη

Αν τα παραπάνω ευρήματα σκιαγραφούν την Ελλάδα που θέλουν οι πολίτες της, η «εθνική επιτυχία» εξαρτάται άμεσα από τη διαχείριση ενός

σκληρότερου πολιτικού πυρήνα που περιλαμβάνει τα εξής ζητήματα: την οικονομία, τη θέση της Ελλάδας στο γειτονικό της περιβάλλον, τη μετανάστευση, την εσωτερική ασφάλεια και τις σχέσεις Πολιτείας - Εκκλησίας. Τα θέματα αυτά διασπούν την καταγεγραμμένη συναίνεση και διαμορφώνουν δύο τά-

σεις στην ελληνική κοινωνία με σαφή ιδεολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά: τη φοβική τάση και το αντίθετό της, δηλαδή τη φιλελεύθερη τάση.

Το φοβικό ρεύμα της ελληνικής κοινωνίας αποδίδει την ακρίβεια στο ευρώ (48%), δηλαδή σε μια πολιτική που επιβά-

λλεται εκ των άνω, από την ΕΕ, και λειτουργεί με κανόνες που η εθνική οικονομία αδυνατεί να ελέγξει.

Σε ό,τι αφορά τους μετανάστες, παρ' όλο που επτά στους δέκα ερωτώμενους (70%) θεωρούν ότι είναι πάρα πολλοί για το μέγεθος μιας χώρας όπως η Ελλάδα, εν τούτοις το ρεύμα που εξετάζουμε θεωρεί τους μετανάστες «ξένους». Είναι οι υπεύθυνοι για την ανεργία και τη συμπίεση των

μισθών (60%) και πρέπει να απελαθούν (48%).

Το αίσθημα ανασφάλειας είναι ιδιαίτερα έντονο, αφού η τρομοκρατία παραμένει στην Ελλάδα ζωντανή απειλή (42,5%), ενώ η θέση της χώρας στο γειτονικό της περιβάλλον γίνεται αντιληπτή με όρους «εθνοκεντρικούς». Στο επίκαιρο θέμα της ονομασίας των Σκοπίων, δεν είναι αποδεκτή μια ονομασία που θα περιελάμβανε αναφορά στη λέξη «Μακεδονία» (50%). Τέλος, δεν πρέπει να υπάρξει διαχωρισμός Πολιτείας - Εκκλησίας.

3 Το φιλελεύθερο ρεύμα σε άμυνα

Η τάση αυτή βρίσκεται στον αντίποδα της προηγούμενης. Αποδίδει την ακρίβεια στην κυβερνητική πολιτική, δηλαδή θεωρεί ότι η οικονομία ορίζεται και σχηματίζεται από την κυβέρνηση της χώρας και όχι από «τις Βρυξέλλες» (40%). Οι μετανάστες έχουν όντως συμπίσει τους μισθούς, αλλά και έχουν βελτιώσει την ελληνική οικονομία και την ποιότητα ζωής των Ελλήνων. Σε κάθε περίπτωση, μια μεταναστευτική πολιτική θα πρέπει να έχει στόχο την ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία (48%).

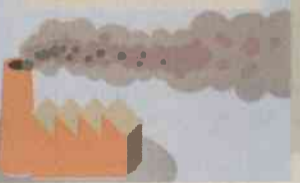
Το φιλελεύθερο ρεύμα θεωρεί ότι η Ελλάδα είναι μια ασφαλής χώρα, αφού έχει εξαλείψει την τρομοκρατία με την εξάρθρωση της «17 Νοέμβρη» (50%). Τάσσεται υπέρ της ενίσχυσης της λαϊκότητας του κράτους, είναι, με άλλα λόγια, υπέρ του διαχωρισμού Πολιτείας - Εκκλησίας (50%). Τέλος, αντιλαμβάνεται τη θέση της Ελλάδας στο άμεσο περιβάλλον της με όρους «ανοί-

Του ΑΛΕΞΗ Κ. ΡΟΥΤΖΟΥΝΗ

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Θα συμφωνούσατε με την καθιέρωση αυστηρών περιορισμών για ορισμένες ενέργειες που βλάπτουν το περιβάλλον, όπως π.χ.:

%
 ■ Ναι
 ■ Όχι
 ΔΓ/ΔΑ

Υψηλά χρηματικά πρόστιμα στις βιομηχανίες που ρυπαίνουν

98,2 1,3 0,5

Απαγόρευση κυκλοφορίας σε οχήματα μεγάλου κυβισμού μέσα στις πόλεις

88,7 9,6 1,7

Υψηλά χρηματικά πρόστιμα σε κατοικίες που δεν χρησιμοποιούν ειδικά φίλτρα στις καμινάδες θέρμανσης

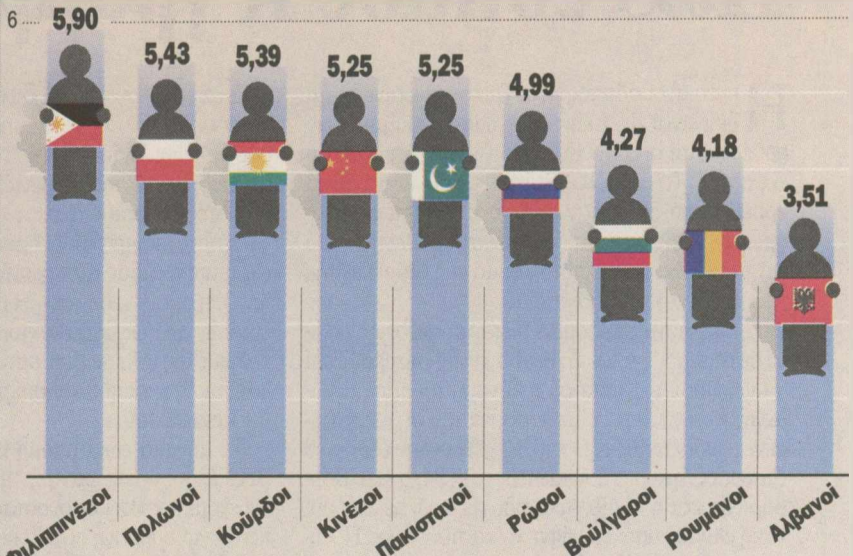
83,4 13,0 3,6

Διόδια για την κυκλοφορία στα κέντρα των μεγάλων πόλεων

53,7 42,4 3,9

ΠΟΙΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΥΜΠΑΘΟΥΜΕ ΚΑΙ ΠΟΣΟ

Οι ξένοι που έχουν εγκατασταθεί και εργάζονται στην Ελλάδα ανήκουν σε διάφορες εθνικότητες. Θα ήθελα να μου πείτε πόση συμπάθεια αισθάνεστε, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα από το 1 ως το 10, όπου το 1 σημαίνει πως δεν αισθάνεστε καμία απολύτως συμπάθεια και το 10 ότι αισθάνεστε πολύ μεγάλη συμπάθεια (μέσοι όροι).

ΠΟΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΘΕΩΡΟΥΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ

(ως 3 επιλογές)

Πηγή: Κόνα Research

ματος στον γείτονα» και θα δεχόταν ονομασία των Σκοπίων με αναφορά στη λέξη «Μακεδονία» (46%).

Η διόγκωση του «μεσαίου χώρου»

Παρά τη σαφήνεια των παραπάνω τάσεων που διαπερνούν όλον τον πληθυσμό, η έρευνα της Κάπα Research καταγράφει ένα παράδοξο: η αντινομία μεταξύ φοβικού και φιλελεύθερου ρεύματος όχι μόνο δεν επηρεάζει τις προτεραιότητες του πολιτικού προγραμματισμού, αλλά φαίνεται να κινείται ανεξάρτητα από τον κλασικό ιδεολογικό διαχωρισμό μεταξύ Δεξιάς και Αριστεράς. Στην κλίμακα από το 1 ως το 9, όπου το 1 σημαίνει «Αριστερά» και το 9 «Δεξιά», η πλειονότητα των ερωτηθέντων τοποθετεί εαυτήν στο 5, δηλαδή στη μέση του ιδεολογικού φάσματος.

Μια ερμηνεία της διόγκωσης του λεγόμενου «μεσαίου χώρου» είναι η αλλαγή «πολιτικής φρουράς» στη διακυβέρνηση της χώρας. Όπως και στα άλλα ευρωπαϊκά κράτη, η άνοδος της Κεντροδεξιάς και η κεντροαριστερή αναζήτηση ταυτότητας προκαλούν εναλλαγή ιδεών και αξιών από τη μία πολιτική πτέρυγα στην άλλη. Έτσι ο κ. Καραμανλής κάνει τη μεταρρύθμιση (άλλοτε κεντρική αξία του προοδευτικού χώρου) βασικό άξονα της νέας του διακυβέρνησης, ενώ ο κ. Παπανδρέου μίλησε για νέο πατριωτισμό, έννοια που αντλεί τη σημασία της από ένα συντηρητικό πλαίσιο.

Ωστόσο, σε επίπεδο πολιτικών προτάσεων και εφαρμογών τα ίδια τα πολιτικά κόμματα «εξουσίας» φαίνεται να κινούνται λιγότερο στον άξονα Αριστερά - Δεξιά και πε-

ρισσότερο στους άξονες της οικονομίας και της κοινωνίας. Σχηματικά:

Ο «μεσαίος χώρος» συντίθεται από ψηφοφόρους όλων των κομμάτων και τοποθετείται στο σημείο που τέμνονται οι άξονες του παραπάνω σχήματος. Οι πολιτικές και τα κόμματα επίσης κινούνται σε αυτόν τον χώρο: επιλέγουν περισσότερο ή λιγότερο κράτος και περισσότερο ή λιγότερο κοινω-

νικό - πολιτικό φιλελευθερισμό, σε ομοιόχρωμα μείγματα...

Τα άλλοτε ξεκάθαρα νοήματα της Αριστεράς και της Δεξιάς φαίνεται να υποχωρούν και η άγνοια γύρω από τις προτεινόμενες πολιτικές στα μεγάλα ζητήματα της χώρας φαίνεται να καλύπτει αυτό το κενό. Ο μεσαίος χώρος εμφανίζεται «σε σύγχυση». Οι εκτιμήσεις των πολιτών συχνά είναι επιφανειακές ή υποκρύ-

πτουν άλλο από αυτό που λένε. Για παράδειγμα, το Ασφαλιστικό θεωρείται πολύ σημαντικό πρόβλημα, αλλά εκτιμάται ότι μπορεί να λυθεί χωρίς να αλλάξει τίποτα! Ομοίως, η ανησυχία για το περιβάλλον και η πρόθεση να υποστούμε σοβαρά κόστη για την προστασία του φαίνεται να περιορίζονται μόλις συγκεκριμενοποιηθεί κάποιο μέτρο (π.χ. φορολογία καυσίμων, αύξηση τιμής ρεύματος).

Η επιφανειακή επίκληση θεμάτων χωρίς ουσία είναι πιθανώς αντικατοπτρισμός μιας πολιτικής που προσπαθεί να παρακάμψει τις ουσιαστικές επιλογές (στην προσπάθεια να αποσείσει το πολιτικό κόστος). «Χαϊδεύει» με αυτόν τον τρόπο τον μεσαίο ψηφοφόρο, ο οποίος τελικά έχει πειστεί ότι όχι μόνο θα γίνει «ομελέτα χωρίς να σπάσουν αβγά», αλλά θα «τη φάει κιόλας χωρίς να

πληρώσει τον λογαριασμό». (Το φαινόμενο αυτό φαίνεται πιο καθαρά στις απαντήσεις για το Σκοπιανό, τη μετανάστευση, τη θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη και τέλος στο νόημα της παγκοσμιοποίησης.)

Ο «μέσος» Έλληνας φαίνεται να αντιπερνάει τον κόσμο σαν ένα τηλεπαράθυρο, όπου η πολιτική αντιπαράθεση γίνεται για δική του τέρψη και δεν συνεπάγεται κανενός είδους προσαρμογή μετά την απενεργοποίηση του δέκτη του. Η «σύγχυση» του μεσαίου χώρου που καταγράφει η έρευνα είναι το τίμημα της έλλειψης διαλόγου και του πολιτικού λόγου με μισόλογα...

Το συμπέρασμα και το μήνυμα

Ο πολιτικός κόσμος στη χώρα μας διαχειρίζεται τις μεγάλες πολιτικές αλλαγές που συντελούνται σήμερα σε όλη την Ευρώπη μάλλον με όρους εκλογικούς. Ωστόσο η χώρα πρέπει επιπλέον να επιτύχει τη μετάβαση από τη Μεταπολίτευση (ιδίως ως προς την πολιτική και κοινωνική της κληρονομιά) στη νέα εποχή που διανύουμε, η οποία δεν έχει ακόμη σαφή χαρακτηριστικά. Σε αυτή τη νέα εποχή το ζητούμενο για τις δύο παρατάξεις που εναλλάσσονται στη διακυβέρνηση δεν είναι τόσο τα «εκλογικά κατορθώματά τους». Το μεγάλο ζητούμενο είναι ποια πολιτική παράταξη θα καταφέρει να επανακινήσει πολιτικά και ιδεολογικά τον «μεσαίο χώρο» που σήμερα είναι σε σύγχυση και ακινησία. Ποια πολιτική παράταξη θα προσανατολίσει την ελληνική κοινωνία και θα διαμορφώσει τη δυναμική και το μέλλον της.

Η ΥΓΕΙΑ

Πόσο ικανοποιημένος θα λέγατε ότι είστε από τη λειτουργία του ΕΣΥ;

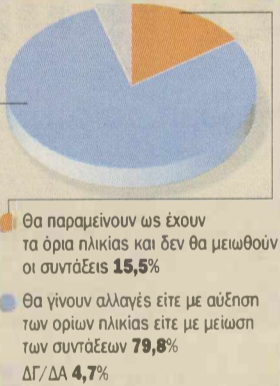

Ανεξάρτητα από το οικονομικό κόστος, για ένα σοβαρό πρόβλημα υγείας ποιον θα εμπιστευόσασταν περισσότερο: τα δημόσια ή τα ιδιωτικά νοσοκομεία;

ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ

Ανεξάρτητα από τη γνώμη που έχετε για τις δυνατότητες επίλυσης του Ασφαλιστικού, τι νομίζετε ότι θα συμβεί τα επόμενα χρόνια;

Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ

Η καθιέρωση του ευρώ

Η κυβερνητική πολιτική

Τα κέρδη των βιομηχάνων και των εμπόρων

Η ανυπαρξία ενός ισχυρού κινήματος καταναλωτών

Η άνοδος των τιμών στις διεθνείς αγορές

Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΓ/ΔΑ
0,2

Ποιοι είναι κατά τη γνώμη σας οι κυριότεροι λόγοι για την ακρίβεια και την άνοδο των τιμών;

■ Δύο διακριτοί πόλοι της ελληνικής κοινωνίας εξακολουθούν να υπάρχουν παρά τις μεγάλες μεταλλάξεις που έχουν υποστεί

Επιβιώνει η διάκριση Αριστερά - Δεξιά

Τα ξενοφοβικά σύνδρομα, τα στερεότυπα, οι συμπώσεις απόψεων και οι μεγάλες διαφοροποιήσεις

Του **ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ**

Η διάκριση Αριστερά - Δεξιά αποτελούσε σε παλαιότερες, αλλά όχι και τόσο απομακρυσμένες, εποχές τον συνεκτικό ιστό ο οποίος διαμόρφωνε, με σχετική ευκρίνεια, δύο διακριτούς πόλους σε βασικούς τομείς της δημόσιας ζωής και των συνακόλουθων πολιτικών επιλογών. Από την αντίθεση αυτή προέκυπε εξάλλου συχνά ένα πλειοψηφικό πρόταγμα, το οποίο εμπεριείχε ελπίδα και συμπυκνωνόταν - ενίοτε και μονολεκτικά - σε ένα κυρίαρχο αίτημα, όπως ήταν η «αλλαγή» στις αρχές της δεκαετίας του '80 ή ο «εκσυγχρονισμός» στα τέλη της δεκαετίας του '90. Μια τέτοιου τύπου ισχυρή ιδεολογική διάσταση, η οποία να συνθέτει σε ενιαία κατεύθυνση τα αιτήματα της κοινής γνώμης, φαίνεται να απουσιάζει στη σημερινή συγκυρία, τουλάχιστον όπως προκύπτει από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως η διάκριση Αριστερά - Δεξιά είναι πλέ-

ον ανενεργή. Απλώς δεν διαθέτει την ιδεολογική καθαρότητα και την κινητοποιητική δυναμική που τη χαρακτήριζαν στο παρελθόν. Παραμένει όμως ευδιάκριτη σε αρκετούς τομείς, ιδιαίτερα σε επιλογές που αφορούν στάσεις και συμπεριφορές σε κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα.

Ενας εμπειρικός τρόπος για να προσεγγιστούν οι διαφορές αυτές είναι η χρήση μιας τυποποιημένης ιδεολογικής κλίμακας, χωρίς κομματικές αναφορές (στην παρούσα έρευνα, μιας αριθμητικής κλίμακας από το 1 ως το 9). Συναθροίζοντας ως Αριστερά - Κεντροαριστερά όσους αυτοτοποθετούνται στις θέσεις 1 ως 4 και αντίστοιχα ως Δεξιά - Κεντροδεξιά όσους αυτοτοποθετούνται στις θέσεις 6 ως 9, μπορεί κανείς να διαπιστώσει - πέρα από τις προφανείς συγκλίσεις, όπως, π.χ., για την πανθομολογούμενη ύπαρξη μεγάλης διαφθοράς - τις σαφείς διαφοροποιήσεις των δύο αυτών μερίδων της κοινής γνώμης σε μια σειρά κρίσιμα ζητήματα.

Όπως φαίνεται και στον σχετικό πίνακα, στα στερεότυπα της Κεντροδεξιάς ιδιαίτερη θέση κατέχουν η ξενοφοβία, η ανησυχία για την εγκληματικότητα και η αίσθηση ότι η παγκοσμιοποίηση απειλεί την εθνική μας ταυτότητα. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι, με εξαίρεση ίσως τα ξενοφοβικά σύνδρομα, κανένα από τα υπόλοιπα στερεότυπα της Κεντροδεξιάς δεν διαθέτει πλειοψηφική δυναμική ούτε καν στον συγκεκριμένο χώρο. Πρόκειται, δηλαδή, περισσότερο για λανθάνουσες φοβίες - οι οποίες ενδέχεται να

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ

Η ΑΝΕΡΓΙΑ:
οι απαντήσεις των πολιτών, οι επίσημες στατιστικές και η καθημερινή πραγματικότητα

ενεργοποιηθούν υπό κατάλληλες συνθήκες - και πολύ λιγότερο για κάποιο δομημένο εθνοφοβικό ρεύμα. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι απόψεις αυτές δεν απουσιάζουν εντελώς από τον χώρο της Κεντροαριστεράς, όπου είναι βέβαια σαφώς μειοψηφικές, αλλά σε μεγάλη καθόλου αμελητέα ορισμένες φορές.

Για τον χώρο της Κεντροαριστεράς η βασική διάκριση η οποία προκύπτει από τα ευρήματα της έρευνας αφορά τη μαζική άρνηση των εθνοφοβικών στερεοτύπων της απέναντι όχθης. Χαρακτηριστικό δείγμα η σχεδόν ομόφωνη (με ποσοστό 85%) υιοθέτηση της άποψης ότι «οι αμυντικές δαπάνες θα μπορούσαν να μειωθούν, ώστε να ενισχυθούν αντίστοιχα οι δαπάνες για την Παιδεία και την Υγεία». Με αντιστοίχως μαζικά ποσοστά, ο χώρος της Κεντροαριστεράς υποστηρίζει τον δημόσιο χαρακτήρα του πανεπιστημίου, με μια σημαντική ωστόσο εσωτερική διαφοροποίηση: μόνο μια μειοψηφία (23%) αρ-

νείται με απόλυτο τρόπο τη λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων, ενώ η κυρίαρχη στάση (με ποσοστό 53,5%) θεωρεί ότι το ζήτημα των ιδιωτικών πανεπιστημίων θα μπορούσε να συζητηθεί, αφού όμως προηγουμένως βελτιωθεί το δημόσιο πανεπιστήμιο, αυξηθεί η χρηματοδότησή του και κατοχυρωθεί ως ο κορμός της ανώτατης εκπαίδευσης.

Οι σύντομες επισημάνσεις που προηγήθηκαν δεν εξαντλούν φυσικά το ζήτημα της ιδεολογικής συγκρότησης της Αριστεράς και της Δεξιάς, ως διακριτών πόλων αναφοράς στη σημερινή συγκυρία. Δεν ήταν άλλωστε αυτός ο στόχος της έρευνας. Προσφέρουν όμως ορισμένες ενδείξεις για την ανθεκτικότητα και τη λειτουργικότητα αυτής της κρίσιμης διάκρισης, και κυρίως, τουλάχιστον για τον χώρο της Κεντροαριστεράς, αφήνουν ανοιχτά ερωτήματα για μια συνολικότερη και σαφέστερη επαναδιατύπωση των ιδεολογικών σταθερών της.

Ολόκληρη η έρευνα της ΚΑΠΑ Research στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.vimaideon.gr